

Ülviyyə Yusif qızı BAYRAMOVA

*GDU-nun Leksika və ölkəşünaslıq kafedrasının baş müəllimi,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru*

İNGİLİS DİLİNDƏ FEİLİ SİFƏTİN ZƏRFLİK FUNKSİYALARI

Xülasə

İngilis dilində feillər şəxslə və şəxssiz növə bölünür ki, sonuncu bölgü bəzən müasir ingilis dilində “verbals” da adlanır. Şəxssiz feillər və ya “verbals” şəxslə feillərdən fərqli olaraq şəxs, kəmiyyət və ya şəkil (mood) ifadə etmir. Buna görə də onlar cümlənin xəbəri kimi işlədilər bilmir

Müasir ingilis dilində feillərin üç forması vardır: feili sifət (indiki zaman feili sifəti) və keçmiş zaman feili sifəti, cərənd və məsdər.

Açar sözlər: məsdər, gerund, feili sifət, feil, fərq.

DOI: <https://doi.org/10.54414/HMKB9647>

Giriş

Hissi qavrayış və hərəkət bildirən bəzi feillər indiki zaman məlum növ feili sifət I işlənilir. Rus dilində bu hallar da bitmiş feili sifət işlənilir.

İndiki zaman məlum növ feili sifət I işlənilir.

Entering his room that evening Fred found a packet for himself on the dressing-table. – Войдя вечером в свою комнату, Фред нашёл на туалетном столе сверток. - Ахşam otağa girərkən Fred paltar masasında bir bağlama tapdı.

Seizing ink and writing paper, he began to write. – Схватив чернила и бумагу, он начал писать. – О, mürəkkəb və yazı kağızını götürərək yazmağa başladı.

Turning slowly he went to his room. – Медленно повернувшись, он пошёл в свою комнату. -Yavaş-yavaş dönərək o, öz otağına getdi.

Əgər indiki zaman feili sifət-I ilə ifadə olunan hərəkət şəxslə feil tərəfindən ifadə edilən hərəkət ilə eyni zamandırsa “when”, “while” bağlayıcıları ilə işlənilir. “to be” feilinin indiki zaman feili sifət – I zaman forması zərflik yerində işlənilir.

While waiting for the water to boil, he held his face over the stove. – Дожидаясь, когда закипит вода, он наклонился над ней.- Suyun qaynamağını gözləyərkən o, sobanın üzərinə əyildi.

b) Səbəb (of cause)

Being of a more slender figure than Rose, and having a richer complexion, Emily looked

younger.- Так как Роза была стройнее Эмили и так как цвет лица у неё был лучше, она выглядела моложе. -Belə ki, Roza Emilidən yaraşılıq idi və üzünün rəngi ondan yaxşı idi, o, cavan görünürdü.

Having been a little in that line myself, I understood it. - Так как я сам раньше некоторое время работал в этой области, я понимал это. - Belə ki,özüm əvvəllər bir müddət bu sahədə işlədiyimə görə, mən bunu anlayırdım.

c) Tərz və şərait (manner and attendant circumstances)

Bu funksiyada ən çox indiki zaman Feili sifət-I işlənilir.

She balanced herself on the curbstone and began to walk carefully, setting heel to toe, and counting her steps. -Она встала на край тротуара и осторожно пошла вперед, не переступая с пятки на кончики пальцев и считая свои шаги. – О, səkinin kənarında durdu, dabandan barmağa keç məyərək, addımlarını sayaraq, ehtiyatla irəli getdi.

He was silent, again looking at his hands – Он молчал, разглядывая свои руки – О, əllərinə baxaraq susurdu.

Tərzi hərəkət və hal zərfliyi ayırmaq hər zaman asan deyil.

He has been in three revolutions fighting on the barricades. Он принимал участие в трёх революциях, сражаясь на баррикадах. - О, barrikadalarda vuruşaraq üç inqilabda iştirak etmişdir.

d) müqayisə zərfliyi (of condition). Bu funksiyada feili sifət –I (Participle I) *as if* və *as though* bağlayıcıları ilə ifadə olunur (göstərilir).

This was said as if thinking aloud. -Это было сказано так, как будто думал вслух. - Bu elə deyildi ki, sanki fikirləri açıq-aydın idi.

He was still on his guard, as though waiting for a further question from me. -Он все еще был настороже, словно ожидая, что задам ему еще один вопрос. -О, hələ də ayıq idi, sanki məndən daha başqa sual gözləyirdi.

Feili sifət I xəbər funksiyasında. Bu funksiyada Feili sifət I nadir hallarda istifadə olunur, Rus dilində adətən sifətlə işlədilir.

The effect of her words was terrifying. – Впечатление произведенное её словами, было страшно. – Onun sözləri dəhşətli təəsürat yaradırdı.

The whole damned day had been humiliating.- Весь этот ужасный день был унижительным. - Bütün bu dəhşətli gün alçaldıcı idi.

Feili sifət I mürəkkəb tamamlığın hissəsi kimi.

I saw that young man and his wife talking to you on the stairs.- Я видел, как этот молодой человек и его жена разговаривали с вами на лестнице.-Mən bu cavan oğlanın və onun yoldaşının sizinlə pilləkəndə söhbət etdiyini gördüm.

Feili sifət I mürəkkəb feili xəbərin hissəsi kimi:

Presently other footsteps were heard crossing the room below. – Вскоре они слышали, что через комнату прошёл ещё кто-то. -Bir azdan onlar aşağıdakı otaqdan kiminsə keçdiyini eşitdilər.

Feili sifət birləşməsi parantez kimi: Burada həmişə feili sifət birləşmələrinə rast gəlirik. Bu funksiyada tək feili sifət işlənmir.

Generally speaking, I don't like boys.- Вообще говоря, я не люблю мальчиков. - Ümumiyyətlə, mən oğlanları sevmirəm.

Judging by appearances, he looked like a man prematurely wasted and worn by the cares of a troubled life. – Судя по внешности, он был человек преждевременно состарившийся и измученный тяготами жизни. -Харісі гөркəmindən о, vaxtından əvvəl qocalmış və çətin həyatın qayğılarından üzülmüş insan idi.

Cümlədə feili sifət II-nin funksiyaları. Feili sifət II təyin yerində.

Təsirli feillərin keçmiş zaman feili sifəti təyin yerində işləyəndə Rus dilində məchul feili sifətə “ся” sonluqlu “страдательное причастие или действительное причастие” feillərinə uyğun gəlir. *Ex.* A broken chair – sındırılmış stul (сломанный стул), a broken cup – sınımış fincan (разбитая чашка), a newspaper published in Moscow-Moskvada nəşr olunmuş qəzet (газета, издаваемая в Москве), the problem discussed at the meeting – iclasda müzakirə olunan məsələ (вопрос, обсуждавшийся на собрании)

Feili sifət I kimi feili sifət II də sözləri və qoşmalar ilə işləyə bilər.

He answered through the locked door. – Он ответил через закрытую дверь. - О, kilidli qapıdan cavab verdi.

They turned into the large conservatory beautifully lit up with bright lamps. – Они свернули в большую оранжерею, красиво освещенную светлыми фонариками. – Onlar işıqlı lampalar ilə gözəl işıqlandırılmış oranjereyaya döndülər.

Yeni bir vəziyyətə keçidi ifadə edən təsirsiz feillərin keçmiş zaman feili sifəti Rus dilində sifətə uyğun gəlir (действительное причастие). Bununla yanaşı bir neçə hallarda təsirsiz feillərin keçmiş zaman feili sifəti təyin yerində işləyə bilər. Əsasən Feili sifət-II feilləri: *to fade, to wither, to retire, to fall, to vanish*, məs. faded leaves - solğun yarpaqlar (увядшие листья), a withered flower-solmuş çiçək (засохший цветок), a retired colonel - təqaüdcü polkovnik (отставной полковник), a fallen star-düşmüş ulduz (упавшая звезда), the vanished jewels-itmiş ləl-cəvahirat (пропавшие драгоценности). Feili sifət-II ilə ifadə olunan təyin ayrıla bilər. Bu hallarda zərfliyin əlavə mənası var.

The housekeeper had come out of her room, attracted by the violent ringing of the bell.- Экономка вышла из своей комнаты привлеченная неистовым звоном колокольчика.- Zıncırovun şiddətli zənginə cəlb olunmuş ev sahibi otaqdan çıxdı.

Accompanied by his father he ascended to his new room.-Сопровождаемый отцом он поднялся в свою новую комнату.-Atası

tərəfindən müşaiyyət olunaraq o, öz yeni otağına qalxdı.

Crushed at first by imprisonment, he had soon found a dull relief in it. -Поначалу сломленный своим пребыванием в тюрьме, он вскоре нашёл в этом какое – то тупое облегчение.- Həbsxanada olduğu müddətdə əvvəlcə sınımış olsa da o, bunda tezliklə küt yüngülləşmə tapdı.

Feili sifət -II zərflik funksiyasında.

Bu funksiyada feili sifət-II – while (arkən²), when (anda²), if (sa²), unless (san²), as though (guya), as if (sanki), though (baxmayaraq) bağlayıcılarından əvvəl gəlir. Ümumiyyətlə Rus dilində zərflik budaq cümlələri kimi tərcümə olunur.

Feili sifət -II zaman zərfliyi funksiyasında:

a) of time - zaman

When questioned she had implied vaguely that she was anxious about her brother – in – low.- Когда её стали расспрашивать, она дала понять, что беспокоится о своем шурине. - Ona sual verildə o, anlatdı ki, o, yeznəsi haqqında narahatdır.

b) of condition - şərt.

It was a dreadful thing that he now proposed, a breach of the law which, if discovered, bring them into the police court. То, что он предлагал, было ужасно: это было нарушение закона, и, если бы оно открылось, их отдали бы под суд. Onun təklifi dəhşətli idi, bu qanunun pozuntusu idi, əgər bunun üstü açılardı onu məhkəməyə verərdilər.

c) of comparison - müqayisə

As if torn with inner conflict and indecision, she cried. -Она плакала, словно её мучили внутренняя борьба и сомнения. -О еlə ağlayırdı ki, sanki daxili mübarizə və şübhələr onu incidirdi.

He shook his head as though lost in wonder and admiration. – Он покачал головой, словно переполненный чувством удивления и восхищения. – О, başını silkələdi sanki marağ və heyranlıq hissləri ilə dolmuşdu.

d) of concession - güzəşt

His spirit, though crushed, was not broken. – Хотя он и был подавлен, он не был сломлен.- О, məyus olsa da, sınımamışdı.

Nəticə

Digər qrammatistlərin bu cür söz qruplarının when questioned (sual soruşulduqda), if discovered (aşkar edildikdə), as if torn (çırılmış kimi), though crushed (əzilməsinə baxmayaraq) təhlilinə dair fikirləri fərqlidir. Onlar bu cür söz qruplarını feili sifət ifadəsi deyil, eliptik cümlələr hesab edirlər.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Rafiq Manafoğlu, Nizami Tahirsoy, Rüstəm Kamal. İzahlı tərcüməşünaslıq terminləri lüğəti. Bakı: 2010,
2. Ağayarova S. Tərcümə kateqoriyasındakı xəbərlər.
3. O.Musayev. İngilis dilinin qrammatikası, Maarif, 1986
<http://www.icadetazerb.com/2cat=32>
1. Аникин Г.В., Михайльская Н.П. История английской литературы. Изд. Москва «Высшая школа», 1985.
2. Базылев В.Н. Коммуникация и перевод [Электронный ресурс]: монография/ Базылев В.Н.— Электрон. текстовые данные.- М.: Московский гуманитарный университет, 2012.— 164 с.— Режим доступа: <http://www.iprbookshop.ru/14519>.— ЭБС «IPRbooks», по паролю
3. Казакова Т.А. Практикум по художественному переводу. Изд. Ростов-на-Дону «Феникс», 2004.
4. Миньяр-Белоручев Р.К. “Теория перевода” Изд.Москва «Просвещение»,1998.
5. Arnold A. English Lexicology. Изд. Москва «Просвещение», 1998.
6. Carter R., Long Michael Teaching Literature. Изд. «Longman», 1992.

Ульвия Юсиф к БАЙРАМОВА

кандидат филологических наук по филологии

Старший преподаватель кафедры лексикологии и страноведения Гянджинский
Государственный Университет, Азербайджан

**НАРЕЧНЫЕ ФУНКЦИИ ПРИЛАГАТЕЛЬНОГО ГЛАГОЛА В АНГЛИЙСКОМ
ЯЗЫКЕ**

Резюме

Безличные формы глагола в английском языке выражают действие не указывая лица и числа и не могут выполнять в предложении функцию сказуемого.

В отличии от личных форм безличные глаголы не изменяются по лицу, числу и обладают схожими грамматическими признаками.

К безличным глаголам относятся инфинитив, герундий и причастие.

Ключевые слова: инфинитив, герундий, причастие, глагол, отличие.

Ulviya Yusif to BAYRAMOVA

PhD of Philology

Senior Lecturer, Department of Lexicology and Regional Studies,
Ganja State University, Azerbaijan

ADVERSE FUNCTIONS OF THE ADJECTIVE VERB IN ENGLISH

Summary

The verb has finite and non-finite forms, the latter being also called verbal. The verbals, unlike the finite forms of the verb, do not express person, number or mood. Therefore they can not be used as the predicate of a sentence.

Like the finite forms of the verb the verbals have tense and voice distinctions but their tense distinctions differ greatly from those of the finite verb.

There are three verbals in English the participle, the gerund and the infinitive.

Key words: infinitive, gerund, participle, verb, distinction.

Daxil olub: 02.01.2023